

УДК 343.237

Мисливий Володимир Андрійович,
доктор юридичних наук, професор,
професор Національного технічного університету України
“КПІ ім. Ігоря Сікорського”,
м. Київ, Україна

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННА ДІЯЛЬНІСТЬ: ФОРМИ СПІВУЧАСТІ У ЗЛОЧИНІ

У статті розглянуто кримінально-правові питання протидії організованим злочинності, пов'язані з інститутом співучасті. Досліджено генезу форм співучасті в доктрині кримінального права та кримінальному законодавстві України. Проаналізовано форми співучасті, що характеризують організовані злочинні об'єднання, визначено недоліки і суперечності між відповідними нормами Загальної та Особливої частин Кримінального кодексу України та надано пропозиції щодо їх усунення.

Ключові слова: організована злочинність, форми співучасті, група осіб за попередньою змовою, організована група, злочинна організація, бандитизм.

Протидія організованим злочинності – одне з важливих завдань кримінального законодавства, яке регламентує поняття, ознаки та форми співучасті у злочинах, а також відповідальність учасників спільної злочинної діяльності. За даними МВС України, її рівень характеризується такою статистичною низкою показників: у 1995 році було виявлено 871 організоване злочинне угруповання, у 1996 – 953, 1997 – 1079, 1978 – 1175, 2000 – 960, 2001 – 770, 2002 – 721, 2003 – 634, 2004 – 695, 2005 – 551, 2006 – 466, 2007 – 722, 2008 – 378, 2009 – 397, 2011 – 395, 2012 – 258, 2013 – 185, 2014 – 166, 2015 – 135, 2016 – 136, 2017 – 210, 2018 – 288 таких угруповань. І хоча така динаміка загалом є позитивною, суспільна небезпечність організованої злочинності залишається високою.

Отже, поглиблення кримінально-правової теорії, узагальнення та аналіз судової практики стосовно організованої злочинності, обґрунтоване застосування відповідальності щодо її учасників, удосконалення відповідних кримінально-правових норм залишаються актуальними питаннями підвищення ефективності протидії організованим злочинності та її запобігання.

Незважаючи на значний внесок вітчизняних та іноземних учених у дослідження цієї проблематики, повсякденна практика зумовлює нові виклики і потреби подальшого дослідження питань протидії організованим злочинності, що постають перед кримінально-правовою доктриною, кримінальним законодавством та правозастосовною діяльністю при реалізації завдань та функцій кримінального права.

Таким чином, *метою* цієї статті є розгляд чинного кримінального законодавства України, пов'язаного із регламентацією форм співучасті організованих

злочинних об'єднань та надання рекомендацій щодо вдосконалення відповідних кримінально-правових норм.

На початку радянської доби нова влада, скасувавши кримінальне законодавство Російської імперії, здійснювала кримінальне переслідування через Раду Народних Комісарів, Наркомат юстиції й інші органи шляхом видання декретів і звернень до революційних трибуналів, комісій та інших репресивних структур диктатури пролетаріату, вимагаючи суворої відповідальності будь-яких співучасників контрреволюційних проявів у державі. Водночас перша спроба визначення співучасті була здійснена в “Руководящих началах по уголовному праву РСФСР” від 19 грудня 1919 року, де у ст. 21 Розділу V “Про співучасть” зазначалося, що за діяння, вчинені спільно групою осіб (шайкою, бандою, натовпом), караються як виконавці, так і підбурювачі та пособники. Також було надано поняття зазначених видів співучасників [1, с. 63–68].

Незважаючи на підвищену суспільну небезпеку організованих видів злочинності, цей постулат тривалий час не був належним чином відображений у вітчизняному законодавстві, адже кримінальні кодекси України 1922 і 1927 років взагалі не містили визначення співучасті, а лише передбачали коло співучасників (підмовник, виконавець, пособник).

У теорії радянського кримінального права один із фундаторів учення про групову злочинність А.Н. Трайнін у першій монографії про співучасть визначив три її форми: співучасть без попередньої змови (проста співучасть), співучасть із попередньою змовою, а також співучасть особливого роду (злочинна організація і злочинне співтовариство) [2, с. 79–82]. Водночас його послідовники П.І. Грішаєв і Г.А. Кригер вбачали в зазначених формах співучасті не лише характер і ступінь суб'єктивного зв'язку співучасті, а й ступінь зорганізованості злочинної групи [3, с. 51, 65]. На думку інших криміналістів, такий підхід до класифікації співучасті заснований на неоднорідних критеріях, адже для перших двох форм таким є наявність змови між співучасниками, що ж стосується двох наступних, то в них таким є ступінь зорганізованості злочинців.

Для уникнення цієї суперечності А.А. Піонтковський пропонував розглядати співучасть як дві форми: співучасть без попередньої згоди і співучасть за попередньою згодою, а останню поділити на просту співучасть, організовану групу і злочинну організацію або банду [4, с. 563]. Значний внесок у розвиток теорії форм співучасті внесли такі вчені, як Ф.Г. Бурчак, Р.Р. Галіакбаров, Н.Д. Дурманов, М.І. Ковальов, І.П. Малахов, В.С. Прохоров, П.Ф. Тельнов, М.Д. Шаргородський та інші криміналісти. Проте, незважаючи на розвиток доктринальних підходів щодо співучасті, влада не прагнула негайних змін законодавства у цій царині, адже тривалий час помітного зростання організованої злочинності в країні не спостерігалось. Реальним її проявом був лише бандитизм, проте факти його вчинення в СРСР були одиничними.

Нарешті поняття співучасті визначили “Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік” 1958 року (ст. 17) [5], положення якого відображені у статті 19 Кримінального кодексу УРСР 1960 року [6], який вперше на національних теренах закріпив поняття співучасті як “умисну спільну участь двох або більше осіб у вчиненні злочину”, а також розширив види співучасників:

© Myslyvyi Volodymyr, 2019

виконавець, організатор, підмовник і пособник. У такому вигляді ці категорії співучасті проіснували у кримінальному законі протягом сорока років.

З розпадом наприкінці ХХ століття СРСР та появою на пострадянському просторі незалежних держав процес переходу до ринкових відносин, перерозподіл власності і первинне накопичення капіталу створило живильне підґрунтя для паростків групової злочинності, яка швидко стала набувати нових небезпечних і, зокрема, організованих форм. Законодавчою базою протидії їй сплеску стало прийняття Закону України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю” від 30 червня 1993 року [7], який у статті 1 визначив, що види та ознаки злочинів, що вчинюються організованими злочинними угрупованнями, а також кримінально-правові заходи щодо осіб, які вчинили такі злочини, встановлюються Кримінальним кодексом України.

Ці завдання у сфері боротьби з організованою злочинністю збіглися за часом зі створенням національного кримінального законодавства. У 1994 році на розгляд Верховної Ради України було подано проект Кримінального кодексу України, підготовлений Робочою групою Кабінету Міністрів України, який передбачав Главу VII “Співучасть у злочині” (ст. ст. 26–30 КК). Стосовно форм організованої злочинності ст. 28 “Вчинення злочину організованою групою” проголошувала: “Злочин вважається вчиненим організованою групою, якщо він був вчинений двома або більше особами, які попередньо об’єдналися у стійку групу для вчинення одного або кількох злочинів” [8].

Так званий “Альтернативний проект КК України”, внесений Комісією Верховної Ради України з питань правопорядку та боротьби зі злочинністю [9], також пропонував окрему Главу 8 “Співучасть” (ст. ст. 33–36), яка натомість містила більш розвернутий підхід щодо організованої співучасті, зокрема ст. 35 “Форми організованої злочинної діяльності”. Так, пункт “а” ч. 1 ст. 35 проекту передбачав, що діяльність співучасників може здійснюватися шляхом організації або участі у створенні злочинних формувань – групи осіб, які діють за попереднім зговором, організованої злочинної групи, банди, злочинної зграї (форми співучасті). Отже, йшлося про чотири форми організованої злочинної діяльності (частини 2, 3, 4 і 5 статті 35), відображені як окремі кримінально-правові норми, так і кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі обставини норм Особливої частини кодексу.

Під час подальшої законотворчої роботи норми інституту співучасті вдосконалювались [10], й нарешті суттєвим досягненням чинного Кримінального кодексу України (далі – КК України) було передбачення в Загальній частині окремого Розділу VI “Співучасть у злочині”, який на сьогодні містить 6 статей (ст. ст. 26–31), що визначають поняття співучасті, її форми, види співучасників та їх відповідальність, в яких відобразилися досягнення науки кримінального права, апробовані слідчою, прокурорською та судовою практиками.

У статті 26 КК України надано вдосконалене поняття співучасті: “умисна спільна участь декількох суб’єктів злочину у вчиненні умисного злочину”, в якому законодавець наголосив, що співучасть стосується лише умисної злочинної поведінки, носіями якої можуть бути тільки особи, які за своїми юридичними ознаками відповідають поняттю суб’єкта злочину. Нарешті новелою стала регламентація форм співучасті у ст. 28 КК України “Вчинення злочину групою осіб,

групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією”, яка вперше у вітчизняному кримінальному законодавстві визначила критерії групової злочинності та її суттєві ознаки. Позитивне значення цих новацій є в тому, що вони, окрім закріплення окремого інституту Загальної частини у взаємодії зі значною кількістю складів злочинів Особливої частини КК України, слугують їх диференціації та розмежуванню, створюючи систему кримінально-правових засобів протидії організованій злочинності.

Зазвичай, якщо злочин вчинено групою осіб, зокрема двома або більше виконавцями без попередньої змови (ч. 1 ст. 28 КК України), то віднесення цієї співучасті до простої її форми цілком обґрунтоване, адже в таких випадках за їх суттю відбувається формальне поєднання зусиль співучасників, завідомо позбавлене ознак організації.

Водночас ознаки співучасті, передбачені частинами 2, 3 і 4 ст. 28 КК України, характеризують форми організованої злочинної діяльності. Очевидно можна очікувати застереження з огляду на дискусійність віднесення до них “вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб” (ч. 2 ст. 28 КК України), проте, на наше переконання, якщо співучасники заздалегідь, тобто до початку злочину, домовляються про його спільне вчинення, ситуація набуває ознак організаційного характеру, оскільки відбувається об’єднання осіб на базі спільних злочинних інтересів, певної мети посягання, програми його дій тощо.

Загалом прийнятними є положення ч. 3 і 4 ст. 28 КК України, зміст яких відображає такі форми організованої злочинної співучасті:

“3. Злочин визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об’єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об’єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

4. Злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об’єднанням декількох осіб (п’ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп”.

Отже, стислий огляд генези співучасті показує, що кримінально-правова протидія організованій злочинності, яка характеризується негативними кількісно-якісними трансформаціями, її поступовим проникненням у різні сфери суспільного життя, намаганням отримання надприбутків, корупційністю, терористичною та транснаціональною спрямованістю, а відтак деструктивним впливом на економічні, політичні, духовні та інші важливі суспільні відносини, відбувається через збільшення та вдосконалення відповідних регулятивних норм та норм-заборон.

У зв’язку з цим постає питання, чи повною мірою відображені в Загальній частині КК України всі форми співучасті організованої злочинної діяльності та чи характеризуються системністю складу злочинів, що їх передбачають? Зупинимось на цьому більш детально.

Так, регулюючи зазначену сферу, кримінальний закон визначає як базові поняття форм співучасті організованих злочинних угруповань, так і конкретні склади злочинів, для яких певні з цих форм є визначальними. Чи кореспондуються вони між собою?

Стосовно першої форми співучасті – “вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб” (ч. 2 ст. 28 КК України), вбачаємо, що як самостійний склад злочину вона реалізована в диспозиції ч. 1 ст. 109 КК України: “дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, а також змова *про вчинення таких дій*” (курсив наш – В. М.).

У інших випадках, як показує аналіз, у своєму загальному формулюванні зазначена форма співучасті є ознакою кваліфікованих складів злочинів у більше як 100 статтях чинного КК України.

Наступна форма організованої співучасті – “організована група”, на наш погляд, буквально закріплена у ст. 392 “Дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань” у такій конструкції: “тероризування у установах виконання покарань засуджених або напад на адміністрацію, а також *організація з цією метою організованої групи або активна участь у такій групі*” (курсив наш – В. М.), вчинені особами, які відбувають покарання у виді позбавлення волі чи у виді обмеження волі”.

Водночас ця форма співучасті у своєму традиційному формулюванні використана законодавцем як кваліфікуюча або особливо кваліфікуюча ознака в понад 50 складах злочинів Особливої частини К України.

Нарешті “злочинна організація”, окрім самостійного визначення в ст. 28 КК України як форми співучасті, становить окремий закінчений злочин, коли йдеться про створення злочинної організації з метою вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також керівництво такою організацією або участь у ній, або участь у злочинах, вчинюваних такою організацією, а також організація, керівництво чи сприяння зустрічі (сходці) представників злочинних організацій або організованих груп для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об’єднань злочинних організацій або організованих груп (ч. 1 ст. 255 КК України).

При цьому, незважаючи на окреме визначення в ч. 4 ст. 28 КК України загального поняття злочинної організації, воно не стало таким універсальним, як це відбулося із зазначеними вище формами організованої злочинності, а відображається, як уже зазначалося, лише через склади злочинів, передбачені ст. 255 КК України “Створення злочинної організації”.

Таким чином, у кримінальному законодавстві закріплена низка норм щодо форм співучасті, які начебто відображають логічно побудовану усталену систему кримінально-правових засобів протидії організований злочинній діяльності, проте її не можна вважати завершеною.

Так, виникає закономірне питання, чому на відміну від інших форм співучасті організованих злочинних об’єднань злочинна організація не відіграє своєї безпосередньої ролі як особливо кваліфікуюча ознака відповідних складів злочинів Особливої частини КК України, адже очевидно, що аналіз судової практики майже за двадцять років дії чинного КК України дає підстави для його вирішення.

Інша проблема постає в тому, чому за межами положень ст. 28 КК України залишається бандитизм як форма організованої співучасті, що має глибокі історичні коріння? Адже слід нагадати, що у ст. ст. 923, 924 Особливої частини Кримінального Уложення 1845 року було визначено поняття зграї, пізніше шайки, які були аналогічні поняттю банди. За радянської доби бандитизм був передбачений ст. 76 Кримінального кодексу УРСР 1922 року як відповідальність за організацію та участь у бандах (озброєних шайках) та вчинювані ними напади. Згодом, і до сьогодні бандитизм визнається складом злочину, що охороняє громадську безпеку, але не має свого окремого визначення як форми співучасті.

Узагальнюючи багаторічну судову практику наприкінці XX століття, Пленум Верховного Суду України визначив “бандою стійку організовану й озброєну групу з двох або більше осіб, яка попередньо об’єдналась для вчинення одного або кількох нападів на громадян чи підприємства, установи та організації, незалежно від форм власності” [11]. Отже, банда мала складатися не менше як із двох суб’єктів, чого й дотримувалася судова практика.

Проте з прийняттям чинного КК України у правозастосовній діяльності постало питання, пов’язане з визначенням мінімального складу банди, оскільки ця ознака зазначеної форми співучасті у ст. ст. 28 та 257 КК України не визначена. З цього приводу у кримінально-правовій літературі виникли різні підходи. У одних джерелах – це дві особи, в інших три, хоча поступово стало домінувати твердження, що склад банди має створювати три і більше суб’єктів цього злочину, оскільки банда – це організована група або злочинна організація [12, с. 12; 13, с. 19].

Зокрема, така позиція обґрунтовується тим, що злочинна організація – це форма спільної злочинної діяльності, закріплена в Загальній частині КК України, в якій можуть вчинятись будь-які тяжкі чи особливо тяжкі суспільно небезпечні діяння, передбачені нормами Особливої частини, у зв’язку з чим вона є загальною стосовно банди, терористичної організації та інших злочинних об’єднань, котрі, окрім характерних для неї загальних ознак, характеризуються своїми, чітко визначеними в законі, спеціальними ознаками, тобто співвідносяться з нею як загальна та спеціальні норми. Підтвердженням тому є й те, що банда або терористична організація та інші подібні злочинні об’єднання не передбачені у ст. 28 КК України як форми співучасті [14, с. 221].

Однак наведені позиції не зовсім переконливі. По-перше, навряд чи слід розглядати співвідношення норм Загальної і Особливої частин КК України як їх конкуренцію, по-друге, не можна стверджувати, що норми про бандитизм, терористичну організацію та інші злочинні об’єднання, в їх чинній редакції, характеризуються своїми, чітко визначеними в законі, спеціальними ознаками. Зокрема, коли йдеться про мінімальний кількісний склад банди (ст. 257 КК України), терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258² КК України), то ця ознака в зазначених нормах взагалі не визначена. Характерно, що Верховний Суд України, розглядаючи питання кваліфікації бандитизму, лише роз’яснив, що банда – це озброєна організована група або злочинна організація, яка попередньо створена з метою вчинення кількох нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб або одного такого нападу, який потребує ретельної довготривалої

© Myslyvyi Volodymyr, 2019

підготовки [15]. Отже, очевидно, що відповіддю на поставлене питання є посилання на “організовану групу або злочинну організацію”, кількісний склад яких за мінімальною межею зазначено у частинах 3 і 4 ст. 28 КК України.

Проте практика показує існування стійких злочинних груп меншої чисельності. Вироком міського суду Санкт-Петербурга засуджені Є. і П., які у 2010 році у м. Санкт-Петербург вчинили напад на інкасаторів, заволодівши 25 млн рублів, що належали “Локо-банку”. Маскуючись перехожими, Є. і П. котили дитячу коляску, в якій замість дитини була схована зброя. Перегородивши дорогу інкасаторам коляскою, вони вихопили автомат і пістолет й упритул розстріляли охоронців, захопивши готівку. Вироком їм інкриміновано ч. 1 ст. 209 (бандитизм), ч. 2 ст. 105 (вбивство), ч. 4 ст. 162 (розбій), ч. 2 ст. 167 (умисне пошкодження майна), ст. 222 (незаконний обіг зброї) Кримінальний кодекс Російської Федерації. З’ясовано, що вони протягом 10 років вчинили серію озброєних нападів, заволодівши 80 млн рублів. Зазначений вище напад на філію банку вони планували рік, ретельно вивчаючи деталі інкасації, придбали автомобіль ВАЗ-2114, який переобладнали в замаскований пункт спостереження за банком. Злочинці показали, що на кожную “нову справу” вони йшли приблизно через три роки, коли закінчувалися гроші. Суд засудив злочинців до довічного ув’язнення [16].

Аналіз кількісного складу банд у Росії показує, що це організовані злочинні групи, які складаються із 3–5 осіб (61,5 %), з двох осіб (23,1 %) і більше 5 осіб – 15,4 % [17, с. 16]. Характерно, що впродовж 1994–2006 років в Україні більше половини організованих груп та злочинних організацій також складалися з двох-трьох осіб [18]. Досліджуючи проблеми кримінальної відповідальності злочинних об’єднань, А.А. Вознюк, узагальнивши сучасний вітчизняний і зарубіжний досвід протидії бандитизму, вважає, що у статті 257 КК бандою слід визнавати не лише організовану групу та злочинну організацію, але й групу на рівні двох і більше суб’єктів злочину, оскільки і за такого складу співучасників об’єднання може володіти всіма іншими ознаками організованості [19, с. 177], з чим не можна не погодитись. Бандитизм залишається одним з найбільш небезпечних проявів організованої злочинності, адже протягом 2010–2018 років зареєстровано 349 фактів бандитизму за вироками, що набрали законної сили [19, с. 128], чому, безумовно, сприяє практично не контрольований обіг зброї в умовах військового конфлікту на сході країни.

Водночас, бандитизм не закріплений на законодавчому рівні серед інших форм співучасті в Загальній частині КК України, що, на нашу думку, порушує їх системність, оскільки ст. 28 КК України має містити загальні визначення всіх форм співучасті організованої злочинної діяльності, які передбачені законом про кримінальну відповідальність.

Слід відзначити, що ситуація цим не вичерпується, адже у кримінальному законодавстві наявна низка складів злочинів, які потребують узгодження щодо форм співучасті. Зокрема, це стосується положень КК України та Закону України “Про боротьбу з тероризмом” [20], оскільки “терористичну групу” не можна однозначно віднести до певного виду злочинного об’єднання, передбаченого ст. 28 КК України, адже згідно зі ст. 1 Закону України “Про боротьбу з тероризмом” терористична група – це група з двох і більше осіб, які об’єдналися з метою здій-

снення терористичних актів, що прямо суперечить поняттю організованої групи в ч. 3 ст. 28 КК України, яка має становити три або більше осіб.

У чинному законодавстві В.П. Ємельянов розглядає й іншу колізію – неоднакове визначення кількісного складу терористичної організації в Законі України “Про боротьбу з тероризмом”, у ст. 1 якого зазначаються, що терористична організація – це стійке ієрархічне об’єднання, до складу якого входить три і більше особи, та у ч. 4 ст. 28 КК України, де вказується, що злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об’єднанням декількох осіб (п’ять і більше), що призводить до різного тлумачення кримінально-правових норм, які стосуються терористичних злочинів [21, с. 84]. Отже, ці суперечності в законодавстві необхідно усунути.

Іншим питанням форм співучасті організованої злочинності є діяльність транснаціональних злочинних об’єднань, яка не обмежується територією однієї держави. Чинний КК України, незважаючи на ратифікацію Верховною Радою України Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року [13], взагалі не містить відповідного кримінально-правового поняття. Водночас у частині 5 статті 143 КК України “Порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини” наявна особливо кваліфікуюча ознака – “участь в транснаціональних організаціях, які займаються такою діяльністю”. Уразливість цього формулювання вбачається в тому, що воно взагалі не містить терміна “злочинна” та чомусь обмежує цей вид злочинної діяльності лише участю суб’єктів у таких організаціях. З іншого боку, зазначене словосполучення іноді дає підстави для тлумачення такої організації як стійкого ієрархічного об’єднання з п’яти і більше осіб [24, с. 125]. Згадана Конвенція вживає й інші поняття, а саме: а) “організована злочинна група” – це структурна оформлена група в складі трьох або більше осіб, що існує протягом визначеного періоду часу і діє узгоджено з метою здійснення одного або декількох серйозних злочинів або злочинів, визнаних такими відповідно до цієї Конвенції, для того, щоб одержати, прямо або посередньо, фінансову чи іншу матеріальну вигоду; б) “серйозний злочин” – це злочин, який карається позбавленням волі на максимальний строк не менше чотирьох років або більш суворою мірою покарання; с) “структурно оформлена група” – група, яка була невідповідно утворена для негайного вчинення злочину і в якій не обов’язково формально визначені ролі її членів, обговорений безперервний характер членства або створена розвинута структура. Отже, наведені конвенційні положення вказують на їх явну неузгодженість зі змістом статей 28 та 143 КК України.

Загалом, незважаючи на твердження про те, що транснаціональна злочинність проникає в різні найбільш важливі сфери суспільних відносин країни, зокрема в економічну і господарську діяльність, займається експлуатацією і торгівлею людьми, незаконним обігом наркотиків, зброї та вчиненням інших небезпечних діянь, кримінально-правові засоби протидії цьому виду злочинності не знайшли у кримінальному законодавстві України належної імплементації.

Таким чином, здійснений аналіз окремих норм КК України дає підстави для внесення відповідних пропозицій щодо вдосконалення Розділу VI “Співучасть

у злочині”. Зокрема, на підставі викладеного, пропонуємо викласти статтю 28 КК України в такій редакції:

“Стаття 28. Форми співучасті у злочині.

1. Злочином, вчиненим групою осіб, є такий, в якому брали участь декілька (два або більше) виконавців без попередньої змови між собою.

2. Злочином, вчиненим за попередньою змовою групою осіб, є такий, що спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення.

3. Злочином, вчиненим організованою групою, є такий, у вчиненні якого брали участь декілька осіб (дві або більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об’єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об’єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи.

4. Злочином, вчиненим організованою озброєною групою, є такий, у вчиненні якого брали участь декілька осіб (дві або більше), які попередньо зорганізувалися у стійку організовану й озброєну групу для вчинення одного або кількох нападів на громадян або підприємства, установи, організації.

5. Злочином, вчиненим злочинною організацією, є такий, який вчинений стійким ієрархічним об’єднанням декількох осіб (п’ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп”.

Статтю 257 “Бандитизм” викласти в такій редакції:

“Стаття 257. Організована озброєна група

Організація організованої озброєної групи з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій групі або у вчинюваному нею нападі –

караються позбавленням волі на строк від п’яти до п’ятнадцяти років з конфіскацією майна”.

При створенні конкретних складів злочинів, пов’язаних із різними формами співучасті організованих злочинних об’єднань, враховуючи їх корупційне, терористичне, транснаціональне, екстремістське або інше суспільно небезпечне спрямування, з метою забезпечення правової визначеності, а також уникнення колізій та прогалин, передбачати їх узгодженість з формами співучасті, передбаченими у ст. 28 КК України, а також додаткові ознаки, які характеризують такі склади злочинів, та за необхідності надавати їх визначення у примітках відповідних статей Особливої частини КК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Руководящие начала по уголовному праву РСФСР от 19 декабря 1919 года. Хрестоматия по истории отечественного государства и права 1917–1991 годов. М.: Зерцало. 1997. С. 63–68.

2. *Трайнин А.Н.* Учение о соучастии. Институт права АН СССР. М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941. 160 с.

3. *Гришаев П.И., Кригер Г.А.* Соучастие по советскому уголовному праву. М.: Госюриздат. 1959. 256 с.
4. *Пионтковский А.А.* Учение о преступлении по советскому уголовному праву. Москва: Госюриздат, 1961. 666 с.
5. Основы уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик от 25 декабря 1958 года. Ведомости Верховного Совета СССР. 1959. № 1. Ст. 6.
6. Кримінальний кодекс УРСР, затверджений 4 сесією Верховної Ради Української РСР 28 грудня 1960 року. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1961. № 2. Ст. 14.
7. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 р. № 3341-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 35. Ст. 358.
8. Проект Кримінального кодексу України, підготовлений Робочою групою Кабінету Міністрів України. Київ: Українська правнича фундація, 1994. 152 с.
9. Проект Кримінального кодексу України, внесений Комісією Верховної Ради України з питань правопорядку та боротьби зі злочинністю. Київ: Українська правнича фундація, 1994. 156 с.
10. Про проекти Кримінального кодексу України: постанова Верховної Ради України від 10 вересня 1998 року № 96-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-14> (дата звернення: 11.09.2019).
11. Про судову практику у справах про бандитизм: постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.07.1995 р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-95> (дата звернення: 11.09.2019).
12. *Радіонов І.І.* Кримінальна відповідальність за бандитизм: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків: ХНУВС, 2004. 20 с.
13. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. Т.ІІ. Луганськ: видавництво “Елтон-2”. 2012. 780 с.
14. *Чорний Р.Л.* Правові аспекти відповідальності за створення злочинної організації. Університетські наукові записки. 2005. № 1–2(13–14). С. 217–222.
15. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05> (дата звернення: 11.09.2019).
16. Бандиты с коляской, убившие в Петербурге инкассаторов и прохожего, получили пожизненные сроки. URL: inkassatorov_i_prokhozhego_poluchili_pozhiznennye_sroki/2013-03-27-21327 (дата звернення: 11.09.2019).
17. *Аганов П.В.* Уголовно-правовое, криминологическое и социально-политическое исследование бандитизма: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Саратов, 2002. 28 с.
18. *Погорецький М.А.* Організована злочинність в Україні: тенденції розвитку та заходи протидії. URL: file:///C:/Users/vladi/Downloads/boz_2007_16_9.pdf (дата звернення: 11.09.2019).
19. *Вознюк А.А.* Відповідальність за бандитизм за кримінальним законодавством України та інших держав. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). № 3 (31) 2013 С. 171–177. URL: [file:///C:/Users/vladi/Downloads/boz_2013_3\(spets.\)_21.pdf](file:///C:/Users/vladi/Downloads/boz_2013_3(spets.)_21.pdf) (дата звернення: 11.09.2019).
20. *Літвінова А.С.* Бандитизм: склад злочину та питання кваліфікації. Кримінально-правові та криминологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя ХНУВС (18 квіт. 2019 р., м. Харків) / МВС України. Харків: нац. ун-т внутр. справ; Криминолог. асоц. України. Харків: ХНУВС, 2019. С. 128–130.
21. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15/print> (дата звернення: 11.09.2019).
22. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15.11.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789/print (дата звернення: 11.09.2019).

REFERENCES

1. Rukovodyashchiye nachala po ugovnomu pravu RSFSR ot 19 dekabrya 1919 goda. Khrestomatiya po istorii otechestvennogo gosudarstva i prava 1917–1991 godov. “Guidelines on the criminal law of the RSFSR of December 19, 1919”. A reader on the history of the domestic state and law of 1917–1991. M.: Mirror. 1997. P. 63–68 [in Russian].

© Myslyvyi Volodymyr, 2019

2. Traynin A.N. (1949). Ucheniye o souchastii. Institut prava AN SSSR. "The doctrine of complicity". Institute of Law, Academy of Sciences of the USSR. M.: Jurid. Publishing House of the USSR NKJ. 160 p. [in Russian].
3. Grishayev P.I., Kriger G.A. (1959). Souchastiye po sovetскому уголовному правu. "Participation in Soviet criminal law. M.: Gosyurizdat. 256 p. [in Russian].
4. Piontkovsky A.A. (1961). Ucheniye o prestuplenii po sovetскому уголовному правu. "The doctrine of a crime in Soviet criminal law. Moscow: Gosyurizdat. 666 p. [in Russian].
5. Osnovy ugovnogo zakonodatelstva Soyuza SSR i soyuznykh respublik ot 25 dekabrya 1958 goda. "Fundamentals of the criminal law of the USSR and Union Republics of December 25, 1958. Vedomosti of the Supreme Soviet of the USSR. 1959. No 1. Art. 6. [in Russian].
6. Kryminalnyi kodeks URSR. Zatverdzhenyi 4 sesiei Verkhovnoi Rady Ukrainskoi RSR 28 hrudnia 1960 roku. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainskoi RSR. "The Criminal Code of the USSR". Approved by the 4th session of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR on December 28, 1960. Information of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR. 1961. No. 2. Art. 14. [in Ukrainian].
7. Pro orhanizatsiyno-pravovi osnovy borotby z orhanizovanoi zlochynnistiu: Zakon Ukrainy vid 30 chervnia 1993 r. № 3341-XII. "On the Organizational and Legal Basis of Combating Organized Crime": Law of Ukraine of June 30, 1993 No. 3341-XII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1993. No. 35. Art. 358. [in Ukrainian].
8. Proekt Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. Pidhotovlenyi Robochoiu hrupoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy. "Draft Criminal Code of Ukraine". Prepared by the Working Group of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Kyiv: Ukrainian Legal Foundation, 1994. 152 p. [in Ukrainian].
9. Proekt Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. Vnesenyi Komisiiei Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan pravoporiadku ta borotby zi zlochynnistiu. "Draft Criminal Code of Ukraine". Submitted by the Verkhovna Rada Commission on Law and Order Against Crime. Kyiv: Ukrainian Legal Foundation, 1994. 156 p. [in Ukrainian].
10. Pro proekty Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. "On the Draft Criminal Code of Ukraine": Resolution No. 96-XIV of the Verkhovna Rada of September 10, 1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-14> (date of application: 11.09.2019) [in Ukrainian].
11. Pro sudovu praktyku u spravakh pro bandytyzm. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 07.07.1995 r. № 9. "About the case law in the case of banditry". Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine dated 07.07.1995 No. 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-95> (date of application: 11.09.2019) [in Ukrainian].
12. Radionov I.I. (2004). Kryminalna vidpovidalnist za bandytyzm. Avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08. "Criminal liability for banditry". Author's abstract diss. ... Cand. Juridical Sciences: 12.00.08. Kharkiv: KhNUiA. 20 p. [in Ukrainian].
13. Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna): pidruchnyk. "Criminal Law (Special Part): Textbook / ed. O.O. Dudorov, O.Ye. Pismenskyi. T.II. Lugansk: "Elton-2" Publishing House. 2012. 780 p. [in Ukrainian].
14. Chornyi R.L. (2005). Pravovi aspekty vidpovidalnosti za stvorennia zlochynoi orhanizatsii. "Legal aspects of responsibility for the creation of a criminal organization". University research notes. No. 1–2 (13–14). P. 217–222 [in Ukrainian].
15. Pro praktyku rozhlyadu sudamy kryminalnykh sprav pro zlochyny, vchyneni stiykymy zlochyннымy obiednanniamy: postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 23.12.2005 r. № 13. "On the practice of consideration by the courts of criminal cases on crimes committed by persistent criminal organizations": resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine dated December 23, 2005, No. 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05> (date of application: 11.09.2019) [in Ukrainian].
16. Bandity s kolyaskoy, ubivshiye v Peterburge inkassatorov i prokhozhego, poluchili pozhiznennyye sroki. "The bandits with a stroller who killed collectors and a passerby in St. Petersburg received life sentences". URL: http://criminalnaya.ru/news/bandity_s_koljaskoj_ubivshie_v_peterburge_inkassatorov_i_prokhozhego_poluchili_pozhiznennyye_sroki/ 2013-03-27-21327 (date of application: 11.09.2019) [in Russian].
17. Agapov P.V. (2002). Ugolovno-pravovoye, kriminologicheskoye i sotsialno-politicheskoye issledovaniye banditizma: avtoref. dis. ... kand. yurid. nauk: 12.00.08. "Criminal law, criminological and socio-political study of banditry": author. dis. ... Ph.D.: 12.00.08. Saratov. 28 p. [in Russian].

18. *Pohoretskyi M.A.* Orhanizovana zlochynnist v Ukraini: tendentsii rozvytku ta zakhody protydyi. "Organized crime in Ukraine: development trends and counteraction measures". URL: file:///C:/Users/vladi/Downloads/boz_2007_16_9.pdf (date of application: 11.09.2019) [in Ukrainian].

19. *Vozniuk A.A.* (2013). Vidpovidalnist za bandytyzm za kryminalnym zakonodavstvom Ukrainy ta inshykh derzhav. Borotba z orhanizovanoi zlochynnisti i koruptsiiei (teoriia i praktyka). "Responsibility for banditry under the criminal law of Ukraine and other countries". Combating Organized Crime and Corruption (Theory and Practice). No. 3 (31), P. 171–177. URL: file:///C:/Users/vladi/Downloads/boz_2013_3 (spets_21).pdf (date of application: 11.09.2019) [in Ukrainian].

20. *Litvinova A.S.* (2019). Bandytyzm: sklad zlochyntu ta pytannia kvalifikatsii. Kryminalno-pravovi ta kryminolohichni zasoby protydyi zlochyntam proty hromadskoi bezpeky ta publichnoho poriadku. "Banditry: crime and qualification issues. Criminal and Criminological Means of Countering Crimes against Public Safety and Public Order": Coll. abstracts international. Research Practice Conf. to the 25th Anniversary of KhNUA (April 18, 2019, Kharkiv) / Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Kharkiv National University of Internal Affairs; Ukrainian Association of Criminology. Kharkiv: KhNUA. P. 128–130 [in Ukrainian].

21. Pro borotbu z teroryzmom. "On Combating Terrorism": Law of Ukraine of March 20, 2003 No. 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15/print> (date of application: 11.09.2019) [in Ukrainian].

22. Konventsia OON proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti, pryiniata rezoliutsiiei 55/25 Heneralnoi Asamblei vid 15.11.2000 r. "United Nations Convention against Transnational Organized Crime", adopted by General Assembly resolution 55/25 of 15.11.2000 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789/print (date of application: 11.09.2019) [in Ukrainian].

UDC 343.237

Myslyvyi Volodymyr,

Doctor of Juridical Sciences, Full Professor,
Professor of the Public Law Department
of the National Technical University of Ukraine
"The Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
Kyiv, Ukraine

ORGANIZED CRIMINAL ACTIVITIES: COMPLICITY FORMS IN CRIME

The article deals with the issue of organized criminal activity combatting by criminal and legal means of the institute of complicity. The author has noted that Soviet-era laws - the criminal codes of 1922 and 1927 did not contain the concept of complicity in general, unlike a theory that was being developed but slowly. For the first time, the concept of complicity was defined by the Criminal Code of the Ukrainian Soviet Socialist Republic of 1960.

With the USSR collapse at the end of the 20th century, the legislative basis for combatting the splash of organized crime was the enactment of a Law of Ukraine "On the Organizational and Legal bases of Combating Organized Crime" of June 30, 1993, as well as the elaboration of the first National Criminal Code of Ukraine of 2001 (hereinafter – the CC), which provided in the General Part a separate Section VI "Complicity in crime". The Code provided a more perfect definition of the complicity. It is intentional joint participation of several crime actors in the intentional crime commitment. In this definition the legislator emphasized that complicity concerns

© Myslyvyi Volodymyr, 2019

only intentional criminal behavior, and its carriers can only be persons who by their features correspond to the concept of crime actor.

Another novelty of this section was the consolidation of forms of complicity, and in the Special Part of the CC – the relevant rules of prohibition, aimed at protecting social relations from the encroachment of organized criminal groups. Article 28 of the CC for the first time in national criminal law has defined the criteria for group crime and its essential features. The legislator refers to such forms of crime commitment as follows: by a group of persons, by a group of persons under a previous conspiracy, by an organized group, by a criminal organization. We believe that the last three forms stipulated in paragraphs 2, 3 and 4 of Article 28 of the CC, describe the forms of organized criminal activity.

The author has studied the interrelation of the mentioned rules regulating complicity forms and corresponding rules of prohibitions of the Special part of the CC, reflecting separate corpus delicti directed against crimes committed by organized groups. Wherein he has found out that such forms of complicity as a group of persons under a preliminary conspiracy and an organized group in single cases constitute independent corpus delicti, and qualifying or especially qualifying attributes are used in more than one hundred and fifty corpus delicti.

On the other hand, there are issues concerning inadequate representation of forms of complicity of such as banditry, as well as contradictions between national criminal legal rules, other domestic legislation and provisions of international conventions on antiterrorism and combatting transnational crime.

There are proposals for eliminating these shortcomings and there are recommendations for preventing collisions and gaps in making corpus delicti related to various forms of complicity of organized criminal groups, taking into account their corruption, terrorist, transnational or other nature, as well as the need to ensure the legal certainty of the relevant criminal-legal rules and their coordination with complicity forms stipulated by the CC of Ukraine.

Keywords: organized crime, complicity forms, a group of people under a previous conspiracy, organized group, criminal organization, banditry.

Отримано 16.09.2019